

'**H**omo' is het meest gebruikte scheldwoord onder jongeren (COC, 2021). Vanuit engagement voel ik als *artist educator* urgentie om een verandering teweeg te brengen waardoor er meer empathisch begrip ontstaat voor de ander ten behoeve van lhbt-acceptatie. Voor de lhbt-jongeren van nu en van de toekomst.

In 2015 en 2019 schreef ik voor *Kunstzone* twee artikelen over *Artful Thinking* en *Visible Thinking*, didactische werkvormen om actief naar kunst te kijken. Deze *Thinking Routines*, die bestaan uit allerlei kijk- en denkstrategieën, werden geïnitieerd door Project Zero (Harvard University) en zijn constant in ontwikkeling. Voor mijn masteronderzoek (ArtEZ Zwolle) ontwierp ik met deze routines een voorlichtingsles voor jongeren rondom het thema seksuele- en genderdiversiteit. Met kijk- en maakopdrachten die volgens de structuur van de routines flexibel inzetbaar en gemakkelijk naar je hand te zetten zijn.

DIALOGISCH GESPREK

De les verloopt via de routine **SEE, THINK, WE, MAKE, DISCUSS**. Het is een combinatievariant van de relatief nieuwe kijk- en denkroutines *See, Think, Me, We en See, Think, Make, Discuss*. Uitermate geschikte routines om via kunst te reflecteren op een actueel thema. Kunstwerken uit de door mij geïnitieerde *#queer_beeldbank* kunnen dienen als *conversation piece* voor het dialogisch gesprek. Zoals het fotowerk *Te Quiero* (2004) dat het kunstenaarsduo Andrés Senra en Félix Fernández als mannelijk echtpaar afbeeldt. Een opzichtige verwijzing naar het huwelijkschilderij *Portret van Giovanni Arnolfini en zijn vrouw* van Jan van Eyck (1434).

De les begint met kijken. **SEE** - De leerlingen observeren aandachtig zonder te interpreteren. Dit aandachtige kijken is een tegenwicht ten opzichte van de snelle blik en het snelle oordeel en zwakt zowel onze waarnemingsfilters van *wishful seeing* als het bevestigingsvooordeel van *wishful thinking* af (Herman, 2016). **THINK** - Volgens merken de leerlingen op waar het kunstwerk over gaat. Tijdens een les die ik gaf stelden leerlingen bijvoorbeeld vast over *Te Quiero*: 'De spiegel op de afbeelding geeft alleen de twee mannen weer en niet de spelende peuter. Een verwijzing dat ze geen kinderen kunnen krijgen maar dat ze als homokoppel deze wel

mogen adopteren' en 'Het stapelbed op de foto is een hint dat er misschien nog een kindwens is'. **WE** - Hierna volgt een verbinding met het breder perspectief van de actualiteit en wordt het thema seksuele- en genderdiversiteit meegenomen in de vragen over het kunstwerk. 'De hand ter hoogte van het geslacht is een verwijzing naar homoseksualiteit', constateerde een leerling.

KLEURRIJKE BEELDCOLLAGE

MAKE - Na het dialogisch gesprek maken leerlingen in groepjes gezamenlijk een beeldcollage als visuele reflectievorm op het actuele thema. Een collage is een krachtig medium en heeft de nodige communicatieve eigenschappen omdat ze uiteenlopende elementen bij elkaar brengt die tot nieuwe betekenissen en associaties leiden. Door toegankelijk materiaalgebruik, door uit diverse tijdschriften afbeeldingen en woorden te knippen, is het tevens een snelle manier om tot beeld te komen (Leavy, 2015). In een les die ik gaf maakten leerlingen een collage met de woordspeling 'iedereen is ogay', volgens de leerlingen een 'hele belangrijke quote'. En een 'regenboogvlag van vrouwen' in kleurrijke kleding met de tekst 'vrouwen zijn superieur', naast verschillende *same-sex* stellen en 'gewoon een heterokoppel'. Diversiteit en inclusiviteit kwamen ook terug in de gemaakte collages door verschillende culturen en leeftijden te tonen naast een *dragqueen* en een man in 'coole kledingstijl'. 'Want dat mag ook en je mag jezelf uiten'. Maar niet alles was even kleurrijk in de collages: 'De queercommunity ervaart nog steeds veel geweld en discriminatie' is er als waarschuwend boodschap te lezen. **DISCUSS** - De gemaakte

collages vormen de brandstof voor het eindgesprek waarin deze klassikaal worden gepresenteerd. De visuele eigenschappen ervan zijn een combinatie van 'said and unsaid' (Culshaw, 2019, p. 274).

BESLUIT

De vraagstelling van de *Thinking Routines*, die voorbij gaat aan het kunstbeschouwend kijken, stimuleert zowel het kritisch als creatief denken en vraagt om een actieve en geconcentreerde houding. Kunst zet hierbij aan tot denken en creëert ruimte om gedachten te ventileren in overeenkomsten en verschillen. In *De menselijke conditie* schrijft filosofe Hannah Arendt dat: '... de wereld bewoond wordt door mensen, niet door de Mens' (2018, p. 15), waarmee ze bedoelt dat de mogelijkheid er moet zijn om in alle vrijheid van elkaar te verschillen in voelen en denken. School is dé plek waar in dialoog en interactie hiervoor ruimte moet zijn. Met elkaar naar kunst kijken en hierop visueel reflecteren kan ruimte creëren voor een *in-between moment*. Een moment van verruimd bewustzijn waarin gevestigde meningen door nieuwe gedachten worden uitgedaagd. Zodoende kan er meer empathisch begrip ontstaan voor lhbt-diversiteit, wat kan bijdragen aan lhbt-acceptatie bij jongeren in schoolverband. ●

De uitspraken in dit artikel zijn van tweedejaars havo-/vwo-leerlingen van het Peellandcollege in Deurne.

Patrick Verhoeven is *artist educator*. Als docent kunsteducatie werkt hij met regelmaat voor kunstacademies en geeft hij workshops en gastcolleges over kijken naar kunst.

"MET ELKAAR NAAR KUNST KIJKEN EN HIEROP VISUEEL REFLECTEREN KAN RUIMTE CREËREN VOOR EEN IN-BETWEEN MOMENT"

&

BRONNEN

- Arendt, H. (2018). *De menselijke conditie*. Boom uitgevers.
- COC. (2021). *Jong & school. In actie voor acceptatie op school*. www.coc.nl/thema/jong-schoon, geraadpleegd op 21 november 2022.
- Culshaw, S. (2019). The unspoken power of collage? Using an innovative arts-based research method to explore the experience of struggling as a teacher. *London Review of Education*, 17(3), 268-283.
- Herman, A. E. (2016). *De kunst van het observeren. Scherper denken door aandachtig kijken*. Uitgeverij Atlas Contact.
- Leavy, P. (2015). *Method meets art: Arts-based research practice* (2nd Ed.). The Guilford Press.
- Verhoeven, P. (2015). Democratisch kunstkijken. *Visible Thinking met jongeren. Kunstzone*, (6), 44-45.
- Verhoeven, P. (2019). In dialoog met Slow Looking. *Artful Thinking met jongeren. Kunstzone*, (3), 48-49.

NIEUWSGIERIG GEWORDEN?

- www.queerbeeldbank.nl
- www.kunstkijkenmetjongeren.wordpress.com